בעזהשי"ת

ויאמר אם יבא עשו אל המחנה האחת והכהו, במדרש רבה (ע"ה יג) **באותה שעה נשא יעקב את עיניו וראה את עשו שהוא בא מרחוק, ותלה עיניו למרום, בכה וביקש רחמים מלפני הקב"ה, ושמע תפילתו, והבטיחו שהוא מוציאו מכל צרותיו בזכותו של יעקב, שנאמר (תהלים כ ב) יענך ה' ביום צרה ישגבך שם אלקי יעקב.** ולכאורה צ"ב למה אמר בזכותו של 'יעקב', הרי מדבר עם יעקב, והו"ל למימר 'בזכותך' בלשון נוכח.

ונראה לפרש על פי מה שכתב **החתם סופר** בפרשתן (עמוד קסו) על הכתוב ויירא יעקב מאד ויצר לו, ופירש"י שמא יהרוג הוא אחרים, ויש לדקדק למה היצר לו על זה, גם יל"ד במה בטח עשו בצאתו למלחמה והלא אפשר שיעקב ינצח, אמנם הנה יעקב אמר ושבתי בשלום אל בית אבי, והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהי' בית אלקים, ואמרו חז"ל (פרד"א פל"ה) שהוא אבן שתיה ויסוד בית המקדש, והנה מצינו שאמר הקב"ה לדוד המלך (דברי הימים א' כב ה) דמים לרוב שפחת וגו' לא תבנה הבית לשמי, על כן אמר יעקב ושבתי בשלו"ם אל בית אבי, אז והאבן יהי' בית אלקים, לאפוקי אם לא אשוב בשלום כי אם על ידי מלחמה ושפיכת דמים, לא יהי' בית אלקים, כי מי ששפך דמים לא יתכן שיבנה בית המקדש על ידו, ומשום הכי היצר ליעקב שלא יהרוג הוא את אחרים ויפסיד שתיית בית המקדש, ולזה יצא עשו נגדו וארבע מאות איש למלחמה, כי אפילו אם ינצח יעקב, מכל מקום כבר אבד בנין בית אלקים וזה הי' כל מגמת נפשו, אמנם הקב"ה הפך לבב עשו וישקהו בכל לבו כפירש"י ולא מלאו לבו למלחמה וד' מאות איש נשמטו, ובזה הבין עשו שאבד המלחמה כי עתה יהי' בית אלקים ע"כ בכה עשו כדכתיב וישקהו ויבכו.

ועפי"ז כתב החת"ס ליישב מה שיש לדקדק אחר מעשה שכם כתיב ואמר לו ה' קום עלה בית אל ושב שם ועשה שם מזבח, ולכאורה יש להבין כי נראה שיש כאן ציווי חדש לבנות מזבח, ובאמת אינו אלא מקיים נדרו וכמו שפירש"י, ותו, כתיב ויקרא לו 'א-ל בית אל', ולמה לא קרא לו סתם 'בית אל', ועוד כתיב, וירא ה' אל יעקב עוד וגו' שמך יעקב לא יקרא עוד שמך יעקב וגו', ופי' הרמב"ן ז"ל, שמך עדיין יעקב כי קריאת המלאך אינו כלום שלא שלחתיו לך, ע"כ עדיין שמך יעקב ומכאן ואילך יהי' שמך ישראל, ולקשה מאי איכפת ליה בזה ששם שקרא אותו המלאך אין בו ממש, ומה הטעם לזה, שוב בנה יעקב מזבח וקרא למקום 'בית אל', ויש להבין למה כפל ענין קריאת שם המקום.

ומפרש שלאחר אשר בני יעקב שפכו דמים בשכם חשב יעקב כי מעתה אינו ראוי לבנות בית אלקים, כמו שהבאנו לעיל בדוד, וע"כ כשאמר לו הקב"ה לך בית אל, והלך ובנה מזבח קרא לו **'אל בית אל'**, פי' איננו בית אל שלי, שאמרתי יהי' בית אלקים, אלא 'אל בית אל', שהא-ל יתברך צוה אותו לעשות כאן מזבח, אך אח"כ בא הקב"ה ושינה את שמו, וקראו ישראל, כלומר איננו עוד זה שבניו שפכו דמים, על כן הוצרך לומר שמך יעקב, עד כאן הי' שמך יעקב, כי לא שלחתי המלאך לשנות את שמך, ועכשיו לא יקרא עוד שמך יעקב וגו', ועל כן חזר עתה יעקב ובנה מצבה וקראו **'בית אל'** ולא 'אל בית אל', כי עתה הוא בית אלקים של יעקב ממש ועתה קיים נדרו, עכ"ד הנחמדים, ודפח"ח.

ובזה יש לפרש דברי המדרש, **כיון שראה יעקב את עשו שהוא בא מרחוק**, והבין שמוכן למלחמה, ואף אם כי יעקב יהרג אותו, מ"מ לא יוכל לשתות הבית אלקים, לכן **בכה יעקב וביקש רחמים לפני הקב"ה**, והבטיחו הקב"ה **שהוא מושיעו בזכותו של 'יעקב'**, כי אף אם יהרג אותו מ"מ עדיין שמו יעקב, ואח"כ ישתנה שמו לישראל ולא יהי' לא פגם שפיכת דמים, שנאמר יענך ה' ביום צרה, היינו בעת צר לו מעשו וגם בעת הריגת שכם, ויצר ליעקב שלא יוכל לשתות הבית, אז, ישגבך שם אלקי יעקב, מכיון שהוא עדיין שמך יעקב, ולא כמו שקראו המלאך, ורק אח"כ שינה הקב"ה שמו לישראל, ולכן יוכל לשתות הבית אלקים ויקרא אותו 'בית אל' על שמו של יעקב, והבן.

עוד י"ל לפרש דברי הכתוב **יענך ה' ביום צרה ישגבך שם אלקי יעקב**, על דרך מה שכתב בתהלים **תפלה למשה** (מזמור קכד) באמירת שם יעקב, כי היו"ד הוא אות משמו של הקב"ה ועקב הוא לשון שפלות רומז על הגלות, והיינו שגם בגלות ה' אתנו, ובזה פי' לולי ה' שהי' לנו יאמר נא ישראל, הכונה לולי ה' שהוא עמנו בגלות, יאמר נא ישראל ולא יעקב, עיי"ש, ובזה יש לומר **יענך ה' ביום צרה**, כשאדם הוא בעת צרה, **ישגבך שם אלקי יעקב**, המרמזת כנ"ל כי ה' עמנו בשפלתינו, ואל יעזבינו ואל יטשינו לנצח.

❖ ❖ ❖

וישלח יעקב מלאכים אל עשו אחיו וגו' פירש"י **מלאכים ממש**, ויש להבין הכונה בדבריו.

ובספה"ק **תפארת שלמה** (פרשתן) כתב לפרש בזה, דהנה ידוע מהזוה"ק שמכל מצוה נברא מלאך, והנה נגד השר של עשו עיקר התקנה נגדו הוא מצות קריאת שמע להכניעו, וזה שנאמר בית יעקב אש ובית עשו **לק"ש**, וזה מרומז בתיבת **מלאכים ממ"ש** ראשי תיבות מ'קבלת ש'מים, היינו המלאכים היוצאים מכוונת קריאת שמע, הם העיקר להכניע שר של עשו, ומכללו עמלק וזהו ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו וגו' והי' ה' אחד ושמו אחד, עכדה"ק.

ולענ"ד י"ל עוד לאלקי מילין במה ששלח יעקב מלאכים הנבראים ממצות קריאת שמע, דהנה בספר **ערוגת הבשם** (בפרשתן ד"ה עם (א)) על מש"כ (בראשית לב ה) **עם לבן גרתי ופירש"י ותרי"ג מצוות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים**, כתב לפרש עפי"מ דאיתא (איכה רבה בפתיחה ב') כל זמן שהקול קול יעקב, בבתי כנסיות ובתי מדרשות, אין הידים ידי עשו, והנה, בביתו של לבן הי' יעקב אבינו ע"ה מוטרד מאוד, ולא יכול ללמוד תורה מפני עסקיו של לבן, והוצרך לחשוב תחבולות האיך להנצל מרמאותיו, ואלמלי הי' לבו מופנה ללמוד תורה לא הי' מכניע עצמו לפני עשו כ"כ, וזהו ששלח יעקב לאמר לעשו, אל תתמה למה אני מכניע עצמי אליך, לזה אמר, כי **'לא למדתי'** לא הי' ביכלתי ללמוד שם בבית לבן, **'מפני מעשיו הרעים'** של לבן הרשע, עכ"ד הנעימים, והלום ראיתי **בויחי יוסף** (מנכדו הגה"צ מפאפא זצ"ל) שפי' בזה, אחר שהתפלל יעקב הצילנו נא מיד אחי וגו', כתיב (בראשית לב יד) וילן שם בלילה ההוא, ופירשו ז"ל שלן בעומקא של הלכה, כי בזכות התורה ממילא אין הידים ידי עשו, ע"כ.

וידוע מה דאמרו ז"ל (סוטה כא ע"א) תורה מגנא ומצלא בין בעידנא דעסיק ביה ובין בעידנא דלא עסיק ביה, ולפי הנ"ל הי' חסר ליעקב זכותה של תורה, שינצל בזה מעשו אחיו.

אמנם **בקדושת יו"ט** (פ' שופטים) כתב לחדש, על מה דאיתא בגמרא (קידושין מ' ע"ב) עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות, דקאי על מצות קריאת שמע, כי הגם דידוע מהזוה"ק עבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה, מ"מ במצות קר"ש מלבד שיש בה מצות קבלת עול מלכות שמים, יוצא בה ג"כ מצות והגית בה יומם ולילה, והקורא קר"ש כאילו לומד תורה, ולכן אין עבירה מכבה אותה, והמקיימה מכריע כל העולם לכף זכות. עיי"ש בדבריו הנעימים.

ולפי"ז יש לומר כי יעקב אבינו לפי שלא הי' יכול ללמוד תורה בבית לבן, לכן שלח לעשו מלאכים הנבראים ממצות קריאת שמע כנ"ל, לרמז שיש לו זכות של תורה, ע"י מצות קריאת שמע שיש בה ג"כ מצות לימוד התורה, ובזמן שהקול קול יעקב אין הידים ידי עשו, ותורה מגנא ומצלא, ובזכותה ינצל מידו של עשו, והבן

ויש להוסיף בזה, דהנה בספה"ק **אוהב ישראל** כתב לרמז, ו'ישלח י'עקב מ'לאכים ל'פניו, ר"ת **וימל**, ויש לומר הכונה דידוע (ספרא פ' בהר) כי הקיסר שאל את אונקלוס הגר, לך למוד תורתם ואל תמול, א"ל עקילס אפילו אפילו חכם במלכותך וזקן בן מאה שנה אינו יכול ללמוד תורתן אם אינו מל, ולפי הנ"ל יש לומר, כי יעקב רצה לרמז כי יש לו זכותה של תורה, אשר צריך שיהי' נמול כדי לזכות לתורה, לזה רמז בתיבת ו'ישלח י'עקב מ'לאכים ל'פניו, ר"ת **וימל**, שיש לו מצות קריאת שמע שיש בה זכותה של תורה.

ועבה אותן ואת עמך ואת כלנו יהודי שאך ואומרי
תורתך לשמה, ולפי עבה לביאת משיח צדקינו, בב"א

בברכת שבתא טבא